SCHIMBAREA CALITATIVĂ A RELAȚIILOR DINTRE UE ȘI REPUBLICA MOLDOVA DUPĂ OBȚINEREA STATUTULUI DE ȚARĂ CANDIDATE

THE QUALITATIVE TRANSFORMATION OF RELATIONS BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA FOLLOWING THE GRANTING OF EU CANDIDATE COUNTRY STATUS

Cristian COSTIN
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *costincristi006@gmail.com*

CZU:327(478):061.1EU

Rezumat: Articolul examinează transformarea calitativă a relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova după acordarea statutului de țară candidată la 23 iunie 2022. Obiectivul cercetării constă în identificarea modificărilor produse în caracterul, intensitatea și instrumentele cooperării, precum și în evaluarea implicațiilor acestora asupra procesului de integrare europeană. Cercetarea utilizează analiza documentară, metoda istorică, abordarea juridico-instituțională și analiza sistemică a acordurilor, rapoartelor și mecanismelor de sprijin ale Uniunii Europene. Rezultatele evidențiază trecerea de la logica vecinătății și asocierii la o relație structurată de perspectiva aderării, condiționalitate consolidată și aliniere la acquis-ul european. Statutul de țară candidată a intensificat dialogul politic, reformele în domeniul justiției, administrației publice și combaterii corupției, precum și cooperarea economică, energetică, umanitară, de securitate și apărare. Totodată, sprijinul european acordat în contextul războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei a contribuit la consolidarea rezilienței instituționale, energetice și societale a Republicii Moldova. Se constată însă că avansarea procesului de aderare depinde de continuitatea reformelor, capacitatea administrativă, funcționarea statului de drept și reducerea vulnerabilităților interne și externe. Studiul concluzionează că noul statut a transformat relația într-un parteneriat de preaderare, orientat spre convergență instituțională și integrare graduală. Această evoluție redefinește responsabilitățile ambelor părți și conferă cooperării o dimensiune strategică, normativă și transformatoare.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană; Republica Moldova; statut de țară candidată; aderare la UE; convergență instituțională; reziliență.*

JEL: F15; F53; F55; K33; O19.

Abstract: The article examines the qualitative transformation of relations between the European Union and the Republic of Moldova following the granting of candidate status on 23 June 2022. The research aims to identify changes in the nature, intensity, and instruments of bilateral cooperation and assess their implications for European integration. The study employs documentary analysis, the historical method, a legal-institutional approach, and systemic analysis of agreements, reports, and European Union support mechanisms. The

findings highlight the transition from the logic of neighbourhood and association to a relationship structured by the prospect of accession, strengthened conditionality, and progressive alignment with the European acquis. Candidate status has intensified political dialogue, reforms in justice, public administration, and anti-corruption, as well as economic, energy, humanitarian, security, and defence cooperation. Moreover, European support provided in the context of Russia's war against Ukraine has contributed to strengthening the institutional, energy, and societal resilience of the Republic of Moldova. Nevertheless, progress in the accession process depends on reform continuity, administrative capacity, the functioning of the rule of law, and the reduction of internal and external vulnerabilities. The study concludes that the new status has transformed the relationship into a pre-accession partnership oriented towards institutional convergence and gradual integration.

Keywords: *European Union; Republic of Moldova; candidate country status; EU accession; institutional convergence; resilience.*

JEL: F15; F53; F55; K33; O19.

Introducere. Relațiile dintre UE și Republica Moldova au cunoscut, în ultimele trei decenii, o evoluție progresivă, de la cooperarea contractuală specifică perioadei postsovietice la asocierea politică, integrarea economică și, ulterior, la includerea statului moldovean în politica de extindere a UE. Acest parcurs a fost determinat atât de transformările produse în sistemul european de securitate și cooperare, cât și de opțiunea strategică a Republicii Moldova pentru modernizare politică, economică și instituțională în conformitate cu valorile, normele și standardele europene [9].

Fundamentele juridice ale relațiilor bilaterale au fost instituite prin Acordul de Parteneriat și Cooperare, semnat la 28 noiembrie 1994 și intrat în vigoare la 1 iulie 1998. Ulterior, includerea Republicii Moldova în Politica Europeană de Vecinătate, adoptarea Planului de Acțiuni UE–Republica Moldova în anul 2005 și participarea la Parteneriatul Estic, începând cu anul 2009, au creat premisele aprofundării dialogului politic și ale extinderii cooperării sectoriale. Semnarea Acordului de Asociere, la 27 iunie 2014, și aplicarea integrală a acestuia începând cu 1 iulie 2016 au marcat trecerea către o etapă superioară a raporturilor bilaterale, întemeiată pe asociere politică, integrare economică, liberalizarea schimburilor comerciale și apropierea progresivă a legislației naționale de acquis-ul Uniunii Europene [1].

O modificare fundamentală a cadrului relațiilor dintre cele două părți s-a produs după depunerea, la 3 martie 2022, a cererii Republicii Moldova de aderare la UE și acordarea statutului de țară candidată prin decizia Consiliului European din 23 iunie 2022. Prin această decizie, Republica Moldova a depășit limitele instituționale ale politicii europene de vecinătate și ale asocierii, fiind încadrată formal în logica procesului de aderare. În consecință, raporturile cu UE au dobândit un caracter mai pronunțat politic, normativ, strategic și transformator, orientat spre pregătirea statului pentru asumarea obligațiilor aferente calității de membru [5].

Actualitatea cercetării este determinată de necesitatea explicării modului în care statutul de țară candidată a modificat substanța, obiectivele și mecanismele cooperării dintre UE și Republica Moldova. Această problematică este cu atât mai importantă cu cât procesul de aderare se desfășoară într-un context regional deosebit de complex, marcat de războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei, crize energetice, presiuni economice, amenințări hibride, dezinformare și vulnerabilități instituționale. În asemenea condiții, integrarea europeană nu mai reprezintă exclusiv un proiect de modernizare economică și juridică, ci și un mecanism de consolidare a securității, rezilienței și stabilității Republicii Moldova [2].

Problema științifică abordată în articol constă în determinarea măsurii în care acordarea statutului de țară candidată a produs o schimbare calitativă, și nu doar o intensificare cantitativă, a relațiilor dintre UE și Republica Moldova. Din această perspectivă, cercetarea urmărește să stabilească dacă noul statut a determinat trecerea de la cooperarea specifică asocierii și vecinătății la un parteneriat de preaderare, caracterizat printr-o condiționalitate mai riguroasă, o monitorizare instituțională mai complexă, o convergență normativă accelerată și o responsabilitate sporită a autorităților naționale în implementarea reformelor [4].

Scopul cercetării constă în analiza transformărilor produse în relațiile dintre UE și Republica Moldova după obținerea statutului de țară candidată și în evaluarea implicațiilor acestora asupra procesului de integrare europeană. Pentru realizarea acestui scop sunt formulate următoarele obiective: examinarea principalelor etape ale evoluției relațiilor bilaterale; identificarea elementelor care diferențiază etapa asocierii de etapa preaderării; analiza condiționalităților politice, juridice, economice și instituționale stabilite de UE; evaluarea intensificării cooperării în domeniile economic, energetic, umanitar, al securității și apărării; precum și evidențierea dificultăților care pot afecta ritmul și eficiența procesului de aderare.

Ipoteza cercetării pornește de la premisa că statutul de țară candidată a determinat restructurarea calitativă a relațiilor dintre UE și Republica Moldova. Această restructurare se manifestă prin transformarea perspectivei europene dintr-un obiectiv politic general într-un proces instituționalizat, bazat pe criterii de aderare, evaluări periodice, condiționalități sectoriale și obligații concrete de aliniere la acquis-ul european. Totodată, noua etapă presupune o interdependență mai accentuată între realizarea reformelor interne și acordarea sprijinului politic, financiar și tehnic din partea Uniunii Europene [5].

Din punct de vedere metodologic, studiul se întemeiază pe analiza documentară a acordurilor bilaterale, rapoartelor Comisiei Europene, deciziilor Consiliului European și mecanismelor europene de sprijin. Metoda istorică este utilizată pentru reconstituirea etapelor principale ale relațiilor dintre UE și Republica Moldova, iar

abordarea juridico-instituțională permite examinarea modificărilor intervenite în statutul și obligațiile părților. Analiza sistemică este aplicată pentru evidențierea legăturilor dintre dimensiunile politică, economică, juridică, energetică și de securitate ale procesului de integrare europeană.

Noutatea cercetării constă în abordarea statutului de țară candidată nu doar ca moment politico-juridic al procesului de extindere, ci ca factor de restructurare a întregului sistem de relații dintre UE și Republica Moldova. Articolul evidențiază faptul că noua etapă presupune trecerea de la apropierea graduală de UE la pregătirea sistematică pentru aderare, ceea ce modifică atât natura sprijinului european, cât și amploarea responsabilităților asumate de Republica Moldova. În acest sens, relația bilaterală dobândește caracteristicile unui parteneriat de preaderare, orientat spre consolidarea statului de drept, dezvoltarea capacității administrative, integrarea economică, întărirea rezilienței și convergența progresivă cu ordinea politică și juridică a UE [6].

Gradul de cercetare a temei. Problematica relațiilor dintre UE și Republica Moldova beneficiază de o literatură științifică relativ extinsă, însă cercetările existente sunt distribuite neuniform între diferitele etape ale apropierii statului moldovean de Uniunea Europeană. Majoritatea studiilor s-au concentrat asupra Politicii Europene de Vecinătate, Parteneriatului Estic, procesului de europenizare, aplicării condiționalității europene și implementării Acordului de Asociere. În schimb, transformarea relațiilor bilaterale după acordarea statutului de țară candidată, la 23 iunie 2022, reprezintă un domeniu de cercetare mai recent, aflat încă în proces de consolidare teoretică și empirică [3].

O primă direcție de cercetare examinează europenizarea Republicii Moldova prin intermediul instrumentelor Politicii Europene de Vecinătate și al stimulentelor oferite de UE. Amy Verdun și Gabriela Chira analizează strategia prin care autoritățile moldovenești au urmărit apropierea de UE chiar înaintea existenței unei perspective explicite de aderare. Autoarele evidențiază importanța convergenței legislative, a discursului politic și a capacității Republicii Moldova de a convinge instituțiile europene că relația bilaterală trebuie să depășească limitele politicii de vecinătate. Studiul este relevant pentru înțelegerea originilor aspirației de trecere „de la vecinătate la calitatea de membru" [10].

O contribuție importantă la explicarea eficienței condiționalității europene aparține Laurei Delcour. Autoarea examinează interacțiunea dintre condiționalitatea UE și influența exercitată de Federația Rusă asupra Georgiei și Republicii Moldova. Cercetarea demonstrează că efectele stimulentelor europene depind nu doar de atractivitatea integrării europene, ci și de configurația intereselor politice interne, de capacitatea instituțiilor naționale și de intensitatea presiunilor externe. Această

abordare permite interpretarea integrării europene a Republicii Moldova ca proces de transformare internă desfășurat într-un mediu geopolitic competitiv [4].

O a doua direcție este reprezentată de cercetările consacrate evoluției istorice și instituționale a relațiilor UE–Republica Moldova. Olesia Tkachuk analizează cele trei decenii de cooperare bilaterală, delimitând trecerea de la Acordul de Parteneriat și Cooperare la Politica Europeană de Vecinătate, Parteneriatul Estic, Acordul de Asociere și perspectiva aderării. Studiul demonstrează că obținerea statutului de țară candidată nu constituie un eveniment izolat, ci rezultatul unei acumulări progresive de relații juridice, politice și economice [9].

În aceeași categorie se înscrie cercetarea lui Mircea Brie, care evaluează raporturile Republicii Moldova cu UE prin prisma indicatorilor Parteneriatului Estic. Analiza dimensiunilor referitoare la legăturile cu UE, apropierea legislativă și instituțională, precum și managementul procesului de integrare oferă un suport empiric pentru explicarea progresului înregistrat de Republica Moldova până la obținerea statutului de țară candidată. Autorul subliniază, totodată, caracterul sinuos al parcursului european, influențat de alternanțele politice interne și de schimbările contextului geopolitic regional [3].

O a treia direcție de cercetare urmărește integrarea sectorială a Republicii Moldova în politicile și structurile Uniunii Europene. David Gazsi analizează cooperarea dintre Frontex și autoritățile moldovenești în domeniul gestionării frontierelor, demonstrând că apropierea de UE se realizează nu numai prin adoptarea formală a normelor europene, ci și prin transfer de practici, cunoștințe, modele instituționale și mecanisme operaționale. Conceptul de integrare sectorială este deosebit de util pentru explicarea caracterului gradual al integrării Republicii Moldova înaintea dobândirii calității de membru [8].

Dimensiunea geopolitică a procesului este dezvoltată de Dorina Baltag și Amy Eaglestone, care examinează repoziționarea Republicii Moldova între Federația Rusă și UE. Autoarele interpretează apropierea accelerată de UE după 2021 drept o reconfigurare a strategiei externe a statului moldovean, determinată atât de opțiunea politică proeuropeană, cât și de războiul împotriva Ucrainei și de intensificarea amenințărilor hibride. Studiul contribuie la înțelegerea integrării europene nu doar ca proces normativ și instituțional, ci și ca strategie de securitate și reducere a dependențelor față de Federația Rusă [2].

Cercetările academice sunt completate de documentele juridice și programatice ale UE. Acordul de Asociere constituie fundamentul juridic al asocierii politice, integrării economice și armonizării legislative. Avizul Comisiei Europene din 17 iunie 2022 a evaluat cererea de aderare a Republicii Moldova și a formulat cele nouă condiții inițiale necesare avansării procesului. Concluziile Consiliului European din

23–24 iunie 2022 au consacrat perspectiva europeană și statutul de țară candidată, iar rapoartele anuale ale Comisiei Europene evaluează progresul în raport cu criteriile de aderare și capitolele acquis-ului [1].

Raportul Comisiei Europene din 2025 confirmă că relația bilaterală continuă să se sprijine pe Acordul de Asociere și ZLSAC, dar se dezvoltă deja în cadrul instituțional al negocierilor de aderare. Documentul examinează nivelul de pregătire al Republicii Moldova în domeniile statului de drept, administrației publice, economiei de piață, securității, gestionării frontierelor, politicilor sectoriale și alinierii la acquis. În această etapă, evaluarea nu mai vizează exclusiv implementarea obligațiilor de asociere, ci capacitatea statului de a-și asuma obligațiile viitoarei calități de membru [6].

Analiza literaturii permite constatarea existenței unei baze teoretice și empirice consistente privind europenizarea, condiționalitatea, Parteneriatul Estic și asocierea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Totuși, rămâne insuficient cercetată schimbarea calitativă produsă după acordarea statutului de țară candidată, privită simultan prin dimensiunile politică, juridico-instituțională, economică, energetică și de securitate. Studiile existente tratează frecvent aceste dimensiuni separat sau se concentrează asupra perioadei anterioare anului 2022 [2].

Prin urmare, prezentul articol urmărește să completeze această lacună printr-o analiză integrată a trecerii de la modelul de vecinătate și asociere la modelul de preaderare. Valoarea cercetării constă în delimitarea indicatorilor schimbării calitative: instituționalizarea perspectivei de aderare, extinderea condiționalității, intensificarea monitorizării, accelerarea alinierii la acquis, aprofundarea integrării sectoriale, majorarea sprijinului financiar și consolidarea cooperării în domeniul securității și rezilienței. Relațiile UE–Republica Moldova sunt astfel examinate nu doar prin prisma creșterii volumului cooperării, ci și a modificării finalității, logicii și structurii acesteia.

Materiale utilizate și metode aplicate. Cercetarea are un caracter calitativ, interdisciplinar și predominant analitico-explicativ, fiind orientată spre identificarea transformărilor intervenite în natura, structura și finalitatea relațiilor dintre UE și Republica Moldova după acordarea statutului de țară candidată la aderare. Demersul metodologic îmbină perspectivele specifice studiilor europene, relațiilor internaționale, științei politice și analizei juridico-instituționale. O asemenea abordare este necesară întrucât relațiile UE–Republica Moldova nu se limitează la dimensiunea diplomatică, ci cuprind procese complexe de europenizare, condiționalitate, armonizare legislativă, integrare economică, consolidare instituțională și cooperare în domeniul securității.

Baza documentară a cercetării este constituită din surse primare și secundare. În categoria surselor primare au fost incluse documentele juridice, politice și programa-

tice care reglementează și orientează relațiile dintre UE și Republica Moldova. Un loc central revine Acordului de Asociere dintre UE și Republica Moldova, inclusiv componentei referitoare la Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, care reprezintă fundamentul juridic al asocierii politice, integrării economice și apropierii legislației naționale de *acquis-ul UE* [1].

Au fost analizate, de asemenea, Avizul Comisiei Europene din 17 iunie 2022 privind cererea Republicii Moldova de aderare la UE, Concluziile Consiliului European din 23–24 iunie 2022, prin care Republicii Moldova i-a fost acordat statutul de țară candidată, precum și rapoartele Comisiei Europene referitoare la progresul statului moldovean în cadrul politicii de extindere. Aceste documente au fost selectate deoarece reflectă trecerea de la cadrul politicii de vecinătate și al asocierii la mecanismele specifice procesului de preaderare, bazate pe criterii, condiționalități, evaluări periodice și obligații concrete de aliniere la *acquis-ul UE* [5].

În corpusul documentar au fost incluse și comunicările, rapoartele, deciziile și materialele informative ale Comisiei Europene, Consiliului European, Consiliului UE și Serviciului European de Acțiune Externă privind sprijinul politic, financiar, economic, energetic, umanitar și de securitate acordat Republicii Moldova. Au fost examinate informațiile referitoare la implementarea Acordului de Asociere, funcționarea ZLSAC, asistența macrofinanciară, cooperarea în domeniul gestionării frontierelor, securitatea energetică, combaterea amenințărilor hibride, protecția civilă și consolidarea capacității instituționale [1].

Sursele secundare cuprind lucrări științifice consacrate relațiilor dintre UE și Republica Moldova, europenizării, condiționalității externe a UE, Parteneriatului Estic și integrării sectoriale. Studiile semnate de Amy Verdun și Gabriela Chira, Laura Delcour, Olesia Tkachuk, Mircea Brie, David Gazsi, Dorina Baltag și Amy Eaglestone au fost utilizate pentru construirea cadrului teoretico-conceptual și pentru interpretarea evoluției relațiilor bilaterale. Aceste contribuții permit explicarea integrării europene a Republicii Moldova atât ca proces de convergență normativă și instituțională, cât și ca răspuns la transformările mediului geopolitic și de securitate regional [2].

Perioada principală analizată cuprinde anii 2022–2025, interval care începe cu depunerea cererii de aderare și acordarea statutului de țară candidată și continuă cu aprofundarea evaluării Republicii Moldova în cadrul politicii de extindere. Pentru evidențierea caracterului transformator al noului statut, analiza este raportată la evoluțiile anterioare, începând cu instituționalizarea relațiilor contractuale în anul 1994, includerea Republicii Moldova în Politica Europeană de Vecinătate, participarea la Parteneriatul Estic și aplicarea Acordului de Asociere. Prin urmare, cercetarea combină analiza concentrată asupra etapei de preaderare cu o perspectivă istorică mai largă asupra perioadei 1994–2025 [1].

Metoda analizei documentare a fost utilizată pentru selectarea, examinarea și interpretarea sistematică a documentelor oficiale și a studiilor științifice relevante. Aplicarea acestei metode a permis identificarea obiectivelor, principiilor, obligațiilor și instrumentelor care structurează relațiile dintre cele două părți. Documentele au fost analizate în funcție de autoritatea emitentă, caracterul juridic sau politic, perioada adoptării, domeniul de aplicare și relevanța pentru procesul de aderare.

Metoda istorică a fost aplicată pentru reconstituirea principalelor etape ale relațiilor UE–Republica Moldova și pentru evidențierea continuităților și discontinuităților dintre cooperare, vecinătate, asociere și preaderare. Aceasta a permis stabilirea succesiunii momentelor determinante și explicarea modului în care acumulările juridice, politice și economice din etapele precedente au creat premisele obținerii statutului de țară candidată.

Metoda juridico-instituțională a servit la examinarea modificării statutului Republicii Moldova în raport cu UE și a consecințelor juridice și instituționale ale acestei schimbări. Analiza s-a concentrat asupra trecerii de la obligațiile asumate prin Acordul de Asociere UE-Republica Moldova la cerințele specifice procesului de aderare, inclusiv respectarea criteriilor politice și economice, consolidarea capacității administrative și asumarea progresivă a *acquis-ului UE*. Totodată, au fost analizate rolurile instituțiilor europene și naționale implicate în monitorizarea, coordonarea și implementarea reformelor [1].

Metoda comparativă diacronică a fost aplicată pentru compararea celor două etape principale: perioada asocierii, anterioară datei de 23 iunie 2022, și perioada statutului de țară candidată. Comparația a urmărit diferențele referitoare la obiectivul final al cooperării, gradul de condiționalitate, mecanismele de monitorizare, intensitatea dialogului politic, nivelul alinierii normative și amploarea sprijinului european. În acest mod, a fost posibilă delimitarea schimbărilor structurale de simplele variații cantitative ale asistenței sau cooperării sectoriale.

Analiza de conținut a fost utilizată pentru identificarea conceptelor și temelor recurente în documentele europene: aderare, stat de drept, reformă a justiției, combaterea corupției, capacitate administrativă, acquis european, reziliență, securitate energetică și amenințări hibride. Frecvența și contextul utilizării acestor concepte au contribuit la determinarea priorităților stabilite de UE pentru Republica Moldova și a modului în care acestea au evoluat după acordarea statutului de țară candidată [5].

Metoda sistemică a permis examinarea relațiilor UE–Republica Moldova ca ansamblu de interacțiuni politice, juridice, instituționale, economice și de securitate. Prin intermediul acestei metode au fost analizate raporturile de interdependență dintre reformele interne, condiționalitatea europeană, asistența financiară și tehnică, integrarea sectorială și consolidarea rezilienței. Aplicarea abordării sistemice

evidențiază faptul că progresele sau blocajele dintr-un domeniu, precum reforma justiției sau capacitatea administrativă, pot influența ritmul general al procesului de aderare. Pentru operaționalizarea conceptului de „*schimbare calitativă*" au fost utilizați mai mulți indicatori: modificarea obiectivului final al relației, de la asociere la aderare; instituționalizarea perspectivei de membru al Uniunii Europene; extinderea și aprofundarea condiționalității; trecerea la evaluarea sistematică în raport cu criteriile de aderare și acquis-ul european; intensificarea dialogului politic; accelerarea reformelor interne; dezvoltarea integrării sectoriale; consolidarea sprijinului financiar și tehnic; precum și extinderea cooperării în domeniul securității, apărării și rezilienței.

Rezultatele obținute prin aplicarea acestor metode au fost interpretate prin triangularea informațiilor provenite din documente oficiale, rapoarte de evaluare și literatura științifică de specialitate. Triangularea a contribuit la reducerea riscului unei interpretări unilaterale și la verificarea concordanței dintre angajamentele politice, cadrul juridic, evaluările instituțiilor europene și constatările cercetărilor academice.

O limită metodologică a studiului derivă din caracterul recent și dinamic al procesului de aderare a Republicii Moldova. Întrucât negocierile și reformele sunt în desfășurare, efectele de lungă durată ale statutului de țară candidată nu pot fi evaluate integral. Din acest motiv, concluziile cercetării se referă preponderent la transformările instituționale, normative și sectoriale observabile în perioada analizată, fără a anticipa rezultatul final sau calendarul procesului de aderare [6].

Rezultate și discuții. Analiza documentelor juridice și politice ale UE, a rapoartelor de evaluare și a literaturii de specialitate confirmă ipoteza potrivit căreia acordarea statutului de țară candidată a produs o schimbare calitativă a relațiilor dintre UE și Republica Moldova. Transformarea identificată nu constă exclusiv în intensificarea contactelor politice, sporirea asistenței financiare sau extinderea cooperării sectoriale, ci în modificarea finalității, logicii și mecanismelor care structurează raporturile dintre cele două părți. Relația întemeiată anterior pe vecinătate și asociere a dobândit caracteristicile unui parteneriat de preaderare, orientat spre pregătirea Republicii Moldova pentru asumarea obligațiilor aferente calității de stat membru [1].

Trecerea de la asociere la logica preaderării. Primul rezultat al cercetării constă în identificarea modificării obiectivului final al relațiilor bilaterale. În perioada anterioară anului 2022, cooperarea dintre UE și Republica Moldova era organizată în principal prin instrumentele Politicii Europene de Vecinătate, ale Parteneriatului Estic și ale Acordului de Asociere. Aceste mecanisme urmăreau asocierea politică, integrarea economică și apropierea legislativă, fără a garanta însă aderarea la UE. Acordul de Asociere recunoștea aspirațiile europene ale Republicii

Moldova, dar nu instituia o perspectivă juridico-politică explicită de dobândire a calității de membru [3].

Acordarea statutului de țară candidată, la 23 iunie 2022, a modificat această situație. Republica Moldova a fost transferată din cadrul general al vecinătății estice în cadrul politicii de extindere. În consecință, apropierea de UE nu mai reprezintă doar un proces de cooperare aprofundată, ci unul de pregătire pentru aderare. Decizia Consiliului European a conferit perspectivei europene un caracter instituționalizat, iar hotărârea din decembrie 2023 de a deschide negocierile de aderare și organizarea primei Conferințe interguvernamentale în iunie 2024 au consolidat această tranziție [5]. Constatarea corespunde concluziilor formulate de Tkachuk [9], care interpretează statutul de țară candidată ca rezultat al acumulării progresive a relațiilor politice, economice și juridice dintre cele două părți. Totodată, noua etapă confirmă caracterul anticipativ al strategiei analizate de Verdun și Chira [10], prin care Republica Moldova a urmărit încă din perioada Politicii Europene de Vecinătate depășirea condiției de stat vecin și obținerea unei perspective de aderare.

Schimbarea este calitativă deoarece redefinește funcția instrumentelor deja existente. Acordul de Asociere și ZLSAC nu au fost abandonate, ci au devenit componente ale pregătirii pentru aderare. Implementarea lor nu mai este evaluată doar prin raportare la obligațiile bilaterale asumate în anul 2014, ci și prin prisma capacității Republicii Moldova de a adopta și aplica *acquis-ul UE*. Astfel, asocierea constituie baza juridică a apropierii, în timp ce statutul de țară candidată îi conferă o finalitate politică și instituțională nouă [6].

Consolidarea condiționalității și a monitorizării europene. Al doilea rezultat important privește transformarea mecanismului de condiționalitate. În perioada asocierii, sprijinul european era corelat cu implementarea reformelor și cu respectarea principiului „mai mult pentru mai mult". Totuși, condiționalitatea funcționa în limitele politicii de vecinătate, iar obligațiile Republicii Moldova erau stabilite în principal prin Acordul de Asociere și Agenda de Asociere UE-Republica Moldova[1]. După acordarea statutului de țară candidată, condiționalitatea a devenit mai extinsă, mai sistematică și mai direct legată de progresul către aderare. Avizul Comisiei Europene din 17 iunie 2022 a stabilit nouă măsuri prioritare privind reforma justiției, combaterea corupției și criminalității organizate, reducerea influenței oligarhice, reforma administrației publice, consolidarea protecției drepturilor omului și implicarea societății civile. Îndeplinirea acestor condiții a fost asociată cu posibilitatea avansării către etapa negocierilor [5].

În noul cadru, evaluarea nu se mai limitează la constatarea implementării unor angajamente sectoriale. Comisia Europeană analizează în mod periodic nivelul de pregătire a Republicii Moldova în raport cu criteriile politice și economice de ade-

rare și cu domeniile acquis-ului. Accentul este plasat pe existența unor rezultate verificabile, pe capacitatea de aplicare a legislației și pe sustenabilitatea reformelor. Adoptarea actelor normative reprezintă doar una dintre componentele evaluării, fiind necesare instituții funcționale, practici administrative conforme și rezultate demonstrabile [6]. Acest rezultat confirmă observațiile Laurei Delcour [4], potrivit cărora eficiența condiționalității europene depinde de raportul dintre atractivitatea stimulentelor externe, voința elitelor politice, capacitatea instituțională și presiunile geopolitice concurente.

Statutul de țară candidată mărește valoarea stimulentului oferit de UE, deoarece perspectiva aderării este mai puternică decât beneficiile specifice vecinătății. Totuși, aceasta nu garantează automat realizarea reformelor. Eficiența condiționalității continuă să depindă de asumarea internă a schimbărilor și de capacitatea autorităților de a transforma angajamentele politice în rezultate instituționale durabile. Prin urmare, relația UE–Republica Moldova a devenit mai profund interdependentă. Sprijinul financiar, tehnic și politic este legat într-o măsură mai mare de progresele înregistrate, iar avansarea negocierilor depinde de rezultatele reformelor. În același timp, UE își asumă o implicare mai extinsă în evaluarea, orientarea și sprijinirea proceselor interne de transformare [6].

Accelerarea convergenței juridice și instituționale. Al treilea rezultat vizează trecerea de la armonizarea legislativă selectivă la perspectiva alinierii sistematice cu *acquis-ul UE*. Acordul de Asociere UE-Republica Moldova a instituit deja obligații substanțiale de apropiere legislativă în domenii precum comerțul, concurența, achizițiile publice, energia, mediul, siguranța alimentară și protecția consumatorilor. Cu toate acestea, obligațiile erau delimitate de domeniile și anexele acordului [1]. Statutul de țară candidată extinde orizontul convergenței. Republica Moldova trebuie să demonstreze capacitatea de a adopta, implementa și aplica ansamblul *acquis-ului UE* relevant, structurat în capitole și clustere de negociere. Această schimbare presupune nu doar modificarea legislației, ci și adaptarea administrației publice, consolidarea instituțiilor de reglementare, formarea personalului și dezvoltarea mecanismelor de coordonare interinstituțională [5].

Analiza evidențiază că procesul de aderare intensifică presiunea asupra capacității administrative. Volumul legislației europene, complexitatea cerințelor tehnice și necesitatea coordonării dintre autoritățile centrale și sectoriale reclamă o administrație profesionistă, stabilă și capabilă să gestioneze simultan elaborarea politicilor, transpunerea normelor și raportarea progreselor. Prin urmare, reforma administrației publice nu constituie doar unul dintre domeniile procesului de aderare, ci o condiție transversală pentru succesul întregului proces [6]. Rapoartele Comisiei Europene arată că Republica Moldova a realizat progrese în consolidarea cadrului

instituțional al integrării europene, dar continuă să se confrunte cu deficiențe privind resursele umane, stabilitatea funcției publice, coordonarea politicilor și capacitatea de implementare. Aceste limite pot genera un decalaj între adoptarea formală a normelor și aplicarea lor efectivă [6]. Din această perspectivă, schimbarea calitativă nu trebuie confundată cu o transformare deja încheiată. Statutul de țară candidată creează cadrul și stimulentele pentru convergență, însă rezultatul depinde de capacitatea Republicii Moldova de a evita o europenizare predominant formală. Legislația adoptată trebuie să producă efecte asupra funcționării instituțiilor, comportamentului actorilor publici și calității serviciilor oferite cetățenilor [4].

Centralitatea statului de drept și a reformei justiției. Un rezultat distinct al analizei constă în consolidarea rolului statului de drept în ansamblul relațiilor dintre UE și Republica Moldova. În etapa asocierii, reforma justiției și combaterea corupției reprezentau priorități importante ale dialogului bilateral. În etapa preaderării, acestea dobândesc caracterul unor criterii fundamentale, de care depind dinamica și credibilitatea întregului proces [1]. Importanța acordată statului de drept rezultă din logica actualei metodologii de extindere, în cadrul căreia domeniile fundamentale sunt examinate de la începutul procesului și continuă să fie monitorizate pe întreaga durată a negocierilor. Progresele în celelalte domenii nu pot compensa deficiențele persistente privind independența justiției, integritatea instituțiilor, combaterea corupției și respectarea drepturilor fundamentale [6].

În cazul Republicii Moldova, principalele transformări au vizat reorganizarea instituțiilor din sectorul justiției, evaluarea integrității actorilor sistemului judiciar, consolidarea cadrului anticorupție și sporirea transparenței finanțării politice. Aceste procese au generat însă și controverse legate de ritmul reformelor, independența instituțiilor, calitatea procedurilor și capacitatea sistemului de a produce rezultate definitive în cazurile de corupție la nivel înalt [5, 6]. Discuția evidențiază o tensiune inerentă procesului de preaderare. Pe de o parte, presiunea timpului și necesitatea îndeplinirii criteriilor europene favorizează accelerarea reformelor. Pe de altă parte, legitimitatea și sustenabilitatea acestora impun respectarea procedurilor, consultarea actorilor interesați și protejarea independenței instituționale. O reformă rapidă, dar insuficient fundamentată, poate produce instabilitate și contestare, în timp ce o reformă excesiv de lentă poate diminua credibilitatea angajamentului european [4].

Rezultatele susțin ideea că succesul integrării europene depinde mai puțin de numărul formal al actelor normative adoptate și mai mult de capacitatea acestora de a modifica practicile instituționale. În lipsa unor rezultate constante privind independența justiției, recuperarea activelor și sancționarea corupției, condiționalitatea europeană riscă să producă efecte limitate.

Aprofundarea integrării economice și comerciale. În domeniul economic, cercetarea identifică atât continuități, cât și transformări. ZLSAC a constituit, încă din anul 2014, principalul instrument al integrării economice dintre Republica Moldova și UE. Eliminarea sau reducerea taxelor vamale, armonizarea standardelor, liberalizarea comerțului cu servicii și facilitarea accesului întreprinderilor pe piața europeană au contribuit la orientarea progresivă a comerțului moldovenesc către UE [3]. Statutul de țară candidată nu a creat această integrare economică, dar i-a modificat finalitatea și a accelerat-o. Adaptarea la normele pieței europene este evaluată în prezent nu numai ca obligație derivată din ZLSAC, ci și ca pregătire pentru participarea viitoare la piața internă a Uniunii. Convergența economică presupune dezvoltarea unei economii de piață funcționale și a capacității de a face față presiunii concurențiale din interiorul UE [6].

Integrarea comercială a produs efecte structurale importante. UE a devenit principalul partener comercial al Republicii Moldova, iar accesul pe piața europeană a redus parțial dependența de pieţele estice. În contextul războiului împotriva Ucrainei și al perturbării rutelor comerciale tradiționale, UE a extins temporar accesul fără taxe vamale pentru anumite produse agricole și a sprijinit dezvoltarea rutelor alternative de transport [1]. Totuși, integrarea economică rămâne asimetrică. Republica Moldova beneficiază de acces la o piață extinsă și de sprijin financiar, dar trebuie să suporte costuri semnificative de adaptare. Întreprinderile mici și mijlocii se confruntă cu dificultăți privind respectarea standardelor tehnice, sanitare și de mediu, iar sectoarele cu productivitate redusă pot fi afectate de presiunea concurențială. În plus, beneficiile integrării nu sunt distribuite uniform între regiuni, categorii sociale și domenii economice [3].

Rezultatul cercetării indică necesitatea corelării alinierii normative cu politici de dezvoltare economică, investiții în infrastructură, digitalizare și consolidarea competitivității. Fără asemenea măsuri, integrarea juridică a pieţelor poate avansa mai rapid decât capacitatea economiei naționale de a valorifica oportunitățile rezultate.

Transformarea cooperării energetice într-un instrument de reziliență. Dimensiunea energetică ilustrează în mod clar trecerea de la cooperarea sectorială la integrarea strategică. Înaintea anului 2022, apropierea Republicii Moldova de politica energetică europeană se manifesta prin participarea la Comunitatea Energetică și prin angajamentele de armonizare prevăzute în Acordul de Asociere. Criza energetică începută în anul 2021 și războiul împotriva Ucrainei au demonstrat însă că dependența de un singur furnizor reprezenta nu numai o vulnerabilitate economică, ci și una politică și de securitate [1]. Sprijinul UE a contribuit la diversificarea surselor de aprovizionare, procurarea gazelor și energiei electrice de pe piața europeană, protejarea consumatorilor vulnerabili și consolidarea infrastructurii. Sincronizarea

sistemelor electroenergetice ale Republicii Moldova și Ucrainei cu rețeaua europeană continentală, în martie 2022, a constituit un moment de integrare sectorială cu implicații geopolitice majore [2].

Rezultatul principal constă în faptul că securitatea energetică a fost integrată în logica procesului de aderare și a consolidării rezilienței. Relația cu UE nu se mai limitează la adoptarea normelor privind piața energiei, ci include diminuarea dependențelor strategice, dezvoltarea interconexiunilor și integrarea treptată în spațiul energetic european [2, 6]. Această evoluție confirmă caracterul sistemic al transformării relațiilor bilaterale. Reforma energetică este legată de competitivitate, protecție socială, securitate națională, politici de mediu și tranziție climatică. În același timp, reducerea dependenței energetice necesită investiții substanțiale și poate genera costuri sociale pe termen scurt. Legitimitatea reformelor depinde, prin urmare, de capacitatea autorităților de a proteja categoriile vulnerabile și de a comunica beneficiile pe termen lung ale integrării energetice [6].

Extinderea cooperării în domeniul securității și apărării. Unul dintre cele mai evidente elemente ale schimbării calitative este extinderea cooperării în domeniul securității și apărării. În perioada anterioară anului 2022, relația UE–Republica Moldova era concentrată în principal pe gestionarea frontierelor, reforma sectorului de securitate, soluționarea conflictului transnistrean și consolidarea încrederii. După declanșarea războiului la scară largă împotriva Ucrainei, cooperarea s-a extins către combaterea amenințărilor hibride, securitatea cibernetică, comunicarea strategică, combaterea dezinformării și consolidarea capacităților de apărare [6]. Sprijinul oferit prin Instrumentul european pentru pace, cooperarea cu Frontex, Europol și EUBAM, precum și asistența pentru securitatea cibernetică și gestionarea crizelor indică o modificare a percepției europene asupra Republicii Moldova. Statul moldovean nu mai este abordat exclusiv ca beneficiar al politicii de vecinătate, ci ca partener a cărui stabilitate este relevantă pentru securitatea întregului spațiu european [8].

Rezultatul este concordant cu analiza lui Baltag și Eaglestone [2], care interpretează apropierea Republicii Moldova de UE ca parte a unei repoziționări geopolitice și a reducerii dependențelor față de Federația Rusă. În același timp, această apropiere nu anulează statutul constituțional de neutralitate al Republicii Moldova. Cooperarea cu UE este orientată predominant spre dezvoltarea rezilienței, modernizarea instituțională și dotarea cu echipamente neletale. Discuția relevă faptul că integrarea europeană a dobândit o dimensiune de securitate mult mai pronunțată decât în etapele anterioare. Aderarea Republicii Moldova la UE este prezentată nu numai ca proiect de modernizare politică și economică, ci și ca mecanism de protejare a ordinii constituționale, diminuare a vulnerabilităților și consolidare a capacității statului de a răspunde amenințărilor hibride [6].

Integrarea sectorială ca formă de preaderare graduală. Analiza confirmă că apropierea de UE se desfășoară și prin mecanisme de integrare sectorială, înaintea dobândirii calității de membru. Cooperarea în domeniul gestionării frontierelor, energiei, transportului, protecției civile, educației, cercetării și securității permite Republicii Moldova să participe gradual la practici și rețele europene [6]. Studiul lui Gazsi asupra relațiilor Frontex–Republica Moldova demonstrează că integrarea sectorială nu se limitează la transferul normelor juridice, ci include schimbul de cunoștințe, formarea profesională, adoptarea procedurilor operaționale și dezvoltarea unor relații instituționale permanente [8]. Această concluzie poate fi extinsă și asupra altor domenii ale cooperării.

Integrarea sectorială produce două efecte. În primul rând, creează beneficii concrete înaintea aderării, precum accesul la expertiză, sprijin tehnic, infrastructură și mecanisme europene de gestionare a crizelor. În al doilea rând, socializează instituțiile naționale în practicile administrative ale UE și reduce diferențele dintre sistemele naționale și cele europene [8]. Totuși, acest proces poate conduce la o integrare diferențiată, în care unele domenii avansează mai rapid decât altele. Republica Moldova poate înregistra progrese semnificative în domeniul gestionării frontierelor sau al energiei, menținând în același timp deficiențe în justiție, administrație publică sau protecția mediului. Din acest motiv, integrarea sectorială nu poate substitui îndeplinirea criteriilor politice și instituționale fundamentale [6].

Solidaritatea europeană și extinderea asistenței financiare. Un alt rezultat privește transformarea asistenței europene dintr-un instrument predominant de dezvoltare și reformă într-un mecanism complex de stabilizare, reziliență și preaderare. După anul 2022, UE a mobilizat resurse pentru gestionarea refugiaților, securitatea energetică, susținerea bugetului, consolidarea frontierelor, apărare, infrastructură și combaterea amenințărilor hibride [2]. Creșterea volumului asistenței constituie o schimbare cantitativă, dar condițiile și obiectivele acesteia indică și o modificare calitativă. Sprijinul este tot mai frecvent legat de reforme, investiții strategice și integrarea în infrastructurile europene. Asistența macrofinanciară este condiționată de respectarea mecanismelor democratice, a statului de drept și de aplicarea unor măsuri convenite în domenii prioritare [5]. În acest context, solidaritatea europeană a contribuit la menținerea stabilității economice și sociale a Republicii Moldova în condițiile unor șocuri externe majore. Totuși, dependența ridicată de sprijinul extern poate crea vulnerabilități dacă nu este însoțită de consolidarea capacității interne de generare și administrare a resurselor. Asistența europeană trebuie astfel valorificată pentru dezvoltarea instituțiilor și infrastructurilor durabile, nu numai pentru compensarea efectelor imediate ale crizelor [6].

Persistența limitelor și vulnerabilităților interne. Deși rezultatele confirmă

aprofundarea relațiilor cu UE, ele evidențiază și existența unor obstacole semnificative. Capacitatea administrativă limitată, deficitul de personal calificat, instabilitatea instituțională, durata reformei justiției, corupția, influențele oligarhice și polarizarea politică pot reduce eficiența procesului de preaderare [4].

O vulnerabilitate importantă rezultă din diferența dintre angajamentul politic și capacitatea de implementare. Adoptarea strategiilor și legislației europene poate avansa rapid, dar aplicarea acestora necesită resurse, expertiză și continuitate instituțională. Schimbările frecvente de personal, remunerarea insuficientă și slaba coordonare între autorități afectează memoria instituțională și calitatea politicilor publice [6].

Persistă și vulnerabilități externe: conflictul transnistrean nesoluționat, amenințările hibride, ingerințele electorale, dezinformarea și efectele războiului împotriva Ucrainei. Acestea pot amplifica polarizarea internă și pot afecta susținerea socială pentru integrarea europeană. Prin urmare, procesul de aderare trebuie însoțit de comunicare publică eficientă, implicarea societății civile și distribuirea echitabilă a beneficiilor reformelor [2]. În același timp, legitimitatea procesului depinde de caracterul incluziv și democratic al guvernării. Integrarea europeană nu trebuie redusă la un proiect administrativ gestionat exclusiv de instituțiile centrale. Participarea Parlamentului, a opoziției, autorităților locale, mediului academic, sectorului privat și societății civile este necesară pentru consolidarea consensului și pentru reducerea riscului ca orientarea europeană să fie asociată exclusiv cu un partid sau un ciclu electoral [3].

Interpretarea generală a rezultatelor. Ansamblul constatărilor demonstrează că statutul de țară candidată a produs o schimbare calitativă pe cel puțin șapte dimensiuni: finalitatea relației, natura condiționalității, amploarea convergenței juridice, intensitatea monitorizării, integrarea economică și sectorială, cooperarea în domeniul securității și caracterul asistenței europene [1]. În etapa asocierii, UE urmărea apropierea Republicii Moldova de normele și politicile europene. În etapa preaderării, apropierea este orientată spre capacitatea de a asuma obligațiile unui stat membru. Această diferență modifică responsabilitățile ambelor părți. Republica Moldova trebuie să demonstreze rezultate sustenabile în aplicarea reformelor, iar UE trebuie să ofere o perspectivă credibilă, asistență adecvată și evaluări previzibile [5].

Rezultatele confirmă, dar și nuanțează, ipoteza cercetării. Statutul de țară candidată a restructurat relațiile bilaterale, însă transformarea nu este ireversibilă și nici uniformă. Progresul depinde de voința politică, stabilitatea instituțională, sprijinul social și evoluția contextului regional. Statutul de candidat reprezintă o oportunitate instituțională, nu o garanție a aderării [2]. Prin urmare, schimbarea calitativă trebuie înțeleasă ca trecere de la o relație bazată pe apropiere fără promisiunea explicită

a apartenenței la una organizată în jurul posibilității aderării, dar condiționată de realizarea unor transformări interne profunde. Relațiile UE–Republica Moldova au dobândit o finalitate integrațională, o structură mai densă și un caracter strategic, iar procesul de aderare a devenit principalul cadru de referință pentru reformele politice, juridice, economice și instituționale ale statului moldovean [7].

Concluzii și recomandări. Analiza evoluției relațiilor dintre UE și Republica Moldova demonstrează că acordarea statutului de țară candidată, la 23 iunie 2022, a produs o schimbare calitativă a cadrului bilateral de cooperare. Această transformare nu se reduce la intensificarea dialogului politic, la sporirea volumului asistenței financiare sau la extinderea cooperării sectoriale, ci constă în modificarea finalității, logicii instituționale și mecanismelor de funcționare ale relației dintre cele două părți.

Principala concluzie a cercetării este că raporturile UE–Republica Moldova au trecut de la modelul politicii de vecinătate și al asocierii la un model de preaderare. În etapa anterioară anului 2022, cooperarea urmărea asocierea politică, integrarea economică și apropierea graduală de normele europene, fără a institui însă o perspectivă explicită de aderare. Statutul de țară candidată a transformat apartenența la Uniunea Europeană dintr-o aspirație politică într-un obiectiv instituționalizat, condiționat de îndeplinirea criteriilor de aderare și de asumarea progresivă a acquis-ului european.

Acordul de Asociere UE-Republica Moldova și Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător își păstrează relevanța juridică și funcțională, dar dobândesc o finalitate nouă. Implementarea acestora nu mai este evaluată exclusiv prin raportare la obligațiile bilaterale, ci și prin prisma capacității Republicii Moldova de a se pregăti pentru exercitarea responsabilităților unui viitor stat membru. Astfel, asocierea constituie fundamentul juridic al convergenței, iar procesul de aderare stabilește direcția strategică a acesteia. Cercetarea confirmă că statutul de țară candidată a consolidat condiționalitatea europeană. Progresul în relațiile cu UE este dependent într-o măsură mai mare de realizarea unor reforme verificabile în domeniile statului de drept, independenței justiției, combaterii corupției, administrației publice, drepturilor fundamentale și guvernanței economice. Accentul evaluării europene se deplasează de la adoptarea formală a legislației la capacitatea instituțiilor de a o aplica efectiv și de a produce rezultate durabile.

O altă concluzie importantă constă în accelerarea convergenței juridice și instituționale. Republica Moldova trebuie să depășească modelul armonizării legislative selective, specific Acordului de Asociere UE-Republica Moldova, și să dezvolte capacitatea de preluare, implementare și aplicare a unui volum mult mai amplu al acquis-ului european. Acest proces impune nu doar modificări normative, ci și consolidarea administrației publice, profesionalizarea funcției publice, stabilitatea instituțională și coordonarea eficientă a politicilor sectoriale.

Statul de drept constituie nucleul procesului de aderare. Reforma justiției, integritatea instituțiilor, combaterea corupției la nivel înalt, recuperarea activelor și transparența finanțării politice nu reprezintă doar domenii sectoriale, ci factori care condiționează credibilitatea întregului parcurs european. Rezultatele cercetării evidențiază că ritmul reformelor trebuie corelat cu respectarea procedurilor juridice, independența instituțiilor și sustenabilitatea schimbărilor. Accelerarea formală a reformelor, fără consolidarea practicilor instituționale, poate conduce la o europenizare superficială.

În plan economic, statutul de țară candidată a aprofundat procesul de integrare inițiat prin ZLSAC. UE a devenit principalul partener comercial al Republicii Moldova, iar orientarea exporturilor și investițiilor către piața europeană a contribuit la diminuarea dependenței de piețele estice. Totuși, integrarea economică rămâne asimetrică, întrucât întreprinderile și instituțiile naționale trebuie să suporte costuri semnificative de adaptare la standardele europene. Din acest motiv, convergența normativă trebuie însoțită de investiții în infrastructură, productivitate, digitalizare și competitivitate.

Cooperarea energetică s-a transformat într-o componentă strategică a relațiilor bilaterale. Sprijinul european pentru diversificarea surselor de aprovizionare, dezvoltarea interconexiunilor și integrarea în piața energetică europeană a contribuit la reducerea vulnerabilităților Republicii Moldova. Securitatea energetică este legată în prezent de reziliența statului, stabilitatea economică, protecția socială și securitatea națională.

O schimbare calitativă evidentă s-a produs și în domeniul securității și apărării. Cooperarea s-a extins de la gestionarea frontierelor și reforma sectorului de securitate către combaterea amenințărilor hibride, securitatea cibernetică, comunicarea strategică, protecția infrastructurilor critice și consolidarea capacităților instituționale. Republica Moldova este abordată tot mai mult ca partener a cărui stabilitate contribuie la securitatea regională și europeană.

Integrarea sectorială în domeniile energiei, transportului, gestionării frontierelor, protecției civile, cercetării și educației reprezintă o formă de preaderare graduală. Aceasta permite obținerea unor beneficii concrete înaintea aderării și contribuie la familiarizarea instituțiilor naționale cu normele, procedurile și practicile UE. Totuși, progresul sectorial inegal nu poate substitui îndeplinirea criteriilor politice și instituționale fundamentale.

Asistența UE a evoluat de la un instrument predominant orientat spre dezvoltare și reformă la un mecanism complex de stabilizare, reziliență și pregătire pentru aderare. Sprijinul financiar, tehnic și politic acordat Republicii Moldova a contribuit la gestionarea crizelor energetice, economice și umanitare și la consolidarea capacității

instituționale. Eficiența acestui sprijin depinde însă de utilizarea transparentă a resurselor și de orientarea lor către dezvoltarea unor instituții, infrastructuri și politici sustenabile. În același timp, statutul de țară candidată nu garantează aderarea. Procesul rămâne condiționat de voința politică, continuitatea reformelor, capacitatea administrativă, stabilitatea instituțiilor și susținerea socială a integrării europene. Persistența corupției, polarizarea politică, deficitul de personal calificat, amenințările hibride, dezinformarea și conflictul transnistrean pot afecta ritmul și eficiența procesului.

Prin urmare, ipoteza cercetării este confirmată. Statutul de țară candidată a restructurat relațiile dintre UE și Republica Moldova, conferindu-le o finalitate integrațională, o densitate instituțională mai mare și un caracter strategic, normativ și transformator. Totuși, schimbarea calitativă reprezintă un proces în desfășurare, iar consolidarea sa depinde de transformarea oportunității politice oferite de statutul de candidat într-un proces intern coerent și sustenabil de modernizare.

Recomandări:

1. Consolidarea capacității administrative de gestionare a procesului de aderare. Autoritățile Republicii Moldova trebuie să asigure stabilitatea structurilor responsabile de integrarea europeană, recrutarea și menținerea personalului calificat, formarea continuă a funcționarilor și coordonarea eficientă dintre instituțiile centrale și sectoriale.
2. Corelarea armonizării legislative cu aplicarea efectivă a acquis-ului. Adoptarea actelor normative trebuie însoțită de mecanisme clare de implementare, resurse financiare și umane suficiente, indicatori de performanță și evaluări periodice ale impactului. Prioritatea trebuie acordată calității și aplicabilității legislației, nu exclusiv ritmului de transpunere.
3. Continuarea reformei justiției cu respectarea independenței instituționale. Evaluarea integrității actorilor din sistemul judiciar, consolidarea instituțiilor anticorupție și recuperarea activelor trebuie realizate prin proceduri transparente, previzibile și conforme standardelor europene privind statul de drept.
4. Demonstrarea unor rezultate verificabile în combaterea corupției. Este necesară consolidarea capacității organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată de a soluționa eficient cazurile de corupție la nivel înalt, cu respectarea garanțiilor procesuale și evitarea politizării instituțiilor.
5. Dezvoltarea unui consens politic și social asupra integrării europene. Procesul de aderare trebuie să depășească limitele unui program guvernamental sau ale unui ciclu electoral. Parlamentul, opoziția, autoritățile locale, societatea civilă, mediul academic și sectorul privat trebuie implicate sistematic în elaborarea și monitorizarea reformelor.

În perspectivă, succesul procesului de aderare va depinde de capacitatea Republicii Moldova de a transforma integrarea europeană într-un proiect național de modernizare, susținut de instituții funcționale, consens social și rezultate concrete pentru cetățeni. UE, la rândul său, trebuie să mențină credibilitatea perspectivei de aderare și să sprijine diferențiat progresele reale. Numai prin responsabilitate reciprocă, continuitatea reformelor și consolidarea rezilienței, schimbarea calitativă a relațiilor bilaterale poate deveni una durabilă și poate conduce la integrarea efectivă a Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

Referințe bibliografice

1. *Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part*. (2014). *Official Journal of the European Union, L 260*, 4–738. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0830(01)
2. BALTAG, D., & EAGLESTONE, A. (2025). Furthest away from Russia and ever closer to the EU? Moldova hedging its bets on alternating alignments and (differentiated) dis/integration. *European Security, 34*(4), 624–645. https://doi.org/10.1080/09662839.2025.2583337
3. BRIE, M. (2022). Analysis of the Republic of Moldova's relationship with the European Union in light of the Eastern Partnership Index. *Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene, 14*, 59–78. https://doi.org/10.58603/kobh1535
4. DELCOUR, L. (2018). "You can lead a horse to water, but you can't make it drink": The EU's and Russia's intersecting conditionalities and domestic responses in Georgia and Moldova. *European Politics and Society, 19*(4), 490–505. https://doi.org/10.1080/23745118.2018.1441699
5. European Commission. (2022). *Commission opinion on the Republic of Moldova's application for membership of the European Union* (COM(2022) 406 final). EUR-Lex. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022DC0406
6. European Commission. (2025). *Republic of Moldova 2025 report* (Commission Staff Working Document SWD(2025) 758 final). Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf

7. European Council. (2022). *European Council conclusions, 23–24 June 2022* (EUCO 24/22). Council of the European Union. https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf
8. GAZSI, D. (2024). EU sectoral integration in the Eastern Neighbourhood: The case of Frontex–Moldova relations in border management. *Journal of European Public Policy, 31*(11), 3617–3650. https://doi.org/10.1080/13501763.2023.2255226
9. TKACHUK, O. (2022). Three decades of relations between the European Union and Moldova: From cooperation to the membership perspective. *Rocznik Integracji Europejskiej, 16*, 223–241. https://doi.org/10.14746/rie.2022.16.13
10. VERDUN, A., & CHIRA, G. E. (2008). From neighbourhood to membership: Moldova's persuasion strategy towards the EU. *Southeast European and Black Sea Studies, 8*(4), 431–444. https://doi.org/10.1080/14683850802556418